

Dr hab. Jacek Więclawski, prof. UWM
Instytut Nauk Politycznych
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Olsztyn, 18 maja 2022 r.

Recenzja dorobku naukowego dr Macieja Milczanowskiego w związku z postępowaniem o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o polityce i administracji

1. Informacje o kandydacie

Dr Maciej Milczanowski jest absolwentem Wojskowej Akademii Łączności w Zegrzu (tytuł zawodowy inżyniera telekomunikacji uzyskany w 1996 r.) oraz Akademii Obrony Narodowej (tytuł zawodowy magistra nauk humanistycznych, dyscyplina historia, uzyskany w 2004 r.). Stopień doktora nauk humanistycznych, dyscyplina historia, uzyskał w 2010 r. na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, broniąc rozprawę doktorską zatytułowaną: *Imię Cezara w kontekście wojen o władzę w II triumwiracie* (promotor prof. dr hab. Edward Dąbrowa).

Od 1 października 2018 r. habilitant zatrudniony jest w Instytucie Nauk o Polityce Uniwersytetu Rzeszowskiego – początkowo jako adiunkt dydaktyczny a następnie adiunkt badawczo-dydaktyczny. Obecnie pełni również funkcję zastępcy dyrektora Instytutu. W okresie 2008-2018 habilitant był pracownikiem Katedry Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instytutu Badań nad Cywilizacjami w Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie – początkowo jako asystent a od 2010 r. jako adiunkt.

We wcześniejszym okresie swojej kariery zawodowej dr Maciej Milczanowski pełnił zawodową służbę wojskową. Był uczestnikiem misji ONZ UNDOF na Wzgórzach Golan (m.in. jako dowódca plutonu dowodzenia) oraz (w okresie 2005-2006) operacji Iracka Wolność – w ramach Polskiego Kontyngentu Wojskowego w składzie Międzynarodowych Sił Stabilizacyjnych w Republice Iraku. W trakcie tej ostatniej misji pełnił, jak wskazuje w autoreferacie, funkcję oficera operacyjnego odpowiedzialnego m.in. za bieżącą orientację w sytuacji militarnej, politycznej i społecznej w strefie odpowiedzialności polskiego kontyngentu.

2. Ocena publikacji wskazanej jako główne osiągnięcie naukowe

Jako osiągnięcie naukowe rozumiane zgodnie z art. 219 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 poz. 1668) habilitant wskazuje monografię *Sztuka budowania pokoju. Przywództwo strategiczne na przykładzie fazy IV operacji Iracka Wolność*, wydaną w 2020 r. w Rzeszowie przez Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.

Publikacja ta składa się z czterech rozdziałów (łącznie 368 stron). Jej struktura jest przejrzysta i spójna a poszczególne rozdziały i punkty w ich ramach są ze sobą logicznie powiązane. Rozważania opierają się na rozbudowanym katalogu źródeł w języku polskim i angielskim, a także szeregu rozmów autora z dowódcami i uczestnikami wskazanej w tytule misji. Bibliografia i przypisy zastosowane w publikacji skonstruowane są prawidłowo. Rozbudowany wstęp mógłby być bardziej ustrukturyzowany, z wyraźniejszym określeniem pytań badawczych i hipotez. Jego lektura nie pozostawia jednak wątpliwości co do celu badań, ich przedmiotu i wynikających z nich konkluzji. Język i sposób prowadzenia wywodu jest generalnie poprawny.

Monografia mieści się w obszarze badawczym nauk o polityce. Dotyczy przede wszystkim problematyki stosunków międzynarodowych, ze szczególnym uwzględnieniem polityki zagranicznej USA i ładu międzynarodowego na Bliskim Wschodzie. Porusza kwestie przywództwa (wojskowego i politycznego), strategii, uwarunkowań i metod rozwiązywania współczesnych konfliktów, w tym konfliktów asymetrycznych. Zawiera także elementy rozważań na temat doktryn politycznych.

Rozważania teoretyczne autora w rozdziale I wprowadzać mają do szczegółowej analizy założeń strategicznych operacji Iracka Wolność, a następnie realizacji fazy IV (stabilizacyjnej) tej operacji. Na uwagę zasługują tu ujęte w punkcie 1 kwestie uwarunkowań procesów degeneracji relacji społecznych prowadzących do chaosu, konfrontacji oraz rozpadu więzi i zasad funkcjonujących w danej społeczności (tzw. efekt Lucyfera). Trudno zaprzeczyć adekwatności tej koncepcji w przypadku analizy współczesnych konfliktów zbrojnych, szczególnie tych o asymetrycznym charakterze. Należy jednocześnie zgodzić się z autorem, gdy podkreśla on, że sztuka wojny koncentruje się na sukcesie militarnym, ale nie wskazuje co dalej po jego osiągnięciu. W warunkach globalizacji i konfliktów asymetrycznych zakończenie działań wojennych jest jedynie wstępem do znacznie bardziej skomplikowanych działań stabilizacyjnych. Sztuka budowania pokoju inaczej rozkłada w efekcie akcenty i musi koncentrować się na budowaniu nowego (szeroko rozumianego) ładu. W tym czasie również

może zaistnieć konieczność działań zbrojnych, ale nie są one celem zasadniczym. Kwestie te wpisują się w dominujący w punkcie 1 kontekst teorii chaosu, jej założeń i wynikających z niej wniosków, który wymaga jednak szerszego komentarza ze strony recenzenta (o czym dalej).

Wartościowe i spójne są rozważania teoretyczne w punkcie 2 rozdziału I, w którym habilitant prezentuje koncepcje przywództwa i strategii w kontekście zarządzania współczesnym konfliktem, w tym jego fazą stabilizacyjną. Podkreśla on słusznie, że w operacjach stabilizacyjnych żołnierze nierzadko, obok zadań *stricte* wojskowych, pełnić muszą funkcje administracyjne, informacyjne i policyjne. Specyfika współczesnych konfliktów, w tym tych asymetrycznych, wymaga w efekcie innego modelu przywództwa. W przypadku przywództwa wojskowego autor wskazuje tu na koncepcję *Mission Command* jako dowodzenie ukierunkowane na zadanie i (generalnie) filozofia dowodzenia zakładająca scentralizowane określenie zamiaru, ale jego zdecentralizowaną realizację. Zwiększa to samodzielność wykonawców poleceń na poziomie taktycznym, którzy jednocześnie mają świadomość zamiarów dowódców wyższego szczebla, rozumieją plan działania oraz założenia strategiczne i operacyjne. Przede wszystkim pozwala jednak na, akcentowaną w monografii, elastyczność działania i umiejętność reagowania na dynamiczny, zmienny i nieprzewidywalny charakter współczesnych konfliktów zbrojnych.

W tym kontekście zgodzić należy się również z argumentacją habilitanta, iż dla realizacji *Mission Command* ważny jest dobór ludzi na stanowiska dowódcze, ich predyspozycje i kompetencje. Autor odwołuje się tu do koncepcji wszechstronnego przywództwa (*Versatile Leadership*) oraz koncepcji 5 poziomów przywództwa Jima Collinsa. Kluczową cechą liderów najwyższego z tych poziomów musi być decyzyjność, powiązana jednak z gotowością do rozważenia argumentów innych i rozumienia ich motywów. Połączenie pokory i pewności siebie opartej na profesjonalizmie, wiedzy i doświadczeniu (w swoistym modelu stoickiego wojownika) sprawdzić może się w zarządzaniu współczesnymi (dynamicznymi i często asymetrycznymi) konfliktami zbrojnymi. Pozwala bowiem realizować celem militarne, reagować elastycznie na sytuacje nieprzewidziane, a jednocześnie myśleć o celu bardziej odległym jakim jest stabilizacja i pokój. Wymaga elastyczności i zrozumienia zmian zachodzących w otoczeniu, ale i zmian w sposobie kierowania zespołem, w tym form komunikacji, stawiania i realizacji zadań.

W przypadku teoretycznych rozważań na temat strategii autor przestrzega przed podejściem schematycznym, nieuwzględniającym dynamiki współczesnych procesów politycznych, społecznych, ale i technologicznych. Kopiowane schematów z przeszłości, jeśli

nie towarzyszy im głębsza refleksja na temat uwarunkowań i dynamiki współczesnych stosunków międzynarodowych, nie będzie skuteczne w rozwiązywaniu problemów i konfliktów współczesnego świata. Recenzent (sam badający tą problematykę), całkowicie zgadza się z tą konkluzją.

Habilitant dogłębnie analizuje relacje między strategią a doktrynami, ideologiami i (szerzej) filozoficznymi (aksjologicznymi) fundamentami strategii. Określa kluczowe elementy struktury strategii oraz akcentuje znaczenie zasad strategicznych. Te ostatnie wskazują nie tylko na główne metody realizacji strategii, ale też zasady moralne, którymi należy się przy tej realizacji kierować. Prezentuje jednocześnie trójwymiarowy model głębi strategicznej. Obejmuje on nie tylko pojęcie przestrzeni, w której planuje się działania (wymiar przestrzenny), ale również wymiar poziomów strategii (definiujący tzw. wielką strategię, strategię operacyjną oraz strategię szczegółowe), a także wymiar czasu. Ten ostatni wydaje się szczególnie ważny w kontekście gotowości mocarstw do angażowania się w rozwiązywanie współczesnych konfliktów oraz kosztów i skali tego zaangażowania.

Rozważania teoretyczne na temat strategii i przywództwa zaprezentowane w rozdziale I monografii pozostają spójne i logicznie ze sobą powiązane. Autor wyraźnie łączy w nich problematykę strategii z przywództwem, akcentuje potrzebę koordynacji w każdym z trzech wymiarów głębi strategicznej i elastyczności w procesie realizacji strategii – przy uwzględnieniu jej militarnej, ale też politycznej, humanitarnej i informacyjnej wymiaru. Postuluje uwzględnienie psychologicznych i kulturowych aspektów w dyskusji o współczesnych konfliktach zbrojnych, w tym misjach stabilizacyjnych, oraz podkreśla, że strategia nakierowana jedynie na wojnę i nie potrafiąca dostrzec (złożonych) warunków pokoju nie będzie we współczesnych realiach strategią skuteczną.

Odnosząc się do przedstawionych w rozdziale I rozważań na temat teorii chaosu recenzent docenia gotowość habilitanta do przeniesienia jej na grunt badań stosunków międzynarodowych. Wartościowe, spójne i przekonujące wydaje się zastosowanie jej założeń do analizy współczesnych konfliktów asymetrycznych, w tym działań stabilizacyjnych w ich ramach, które wykraczać muszą poza wymiar *stricte* militarny oraz zmierzyć się z rozpadem struktur i więzi grupowych społeczeństw pogrążonych w takich konfliktach.

Większe wątpliwości recenzenta budzą pojawiające się w monografii próby odniesienia teorii chaosu do analizy kluczowych mechanizmów i istoty współczesnych stosunków międzynarodowych. Trudno zaprzeczyć, że dynamika tych stosunków po rozpadzie systemu dwublokowego (a szczególnie na początku XXI w.) zwiększa zmienność i ogranicza przewidywalność zjawisk i procesów międzynarodowych. Nassim Taleb dał temu

wyraz określając niektóre z nich mianem „czarnych łabędzi”. Niezależnie jednak od dynamiki współczesnych stosunków międzynarodowych nadal debatujemy o nich bardziej w kategoriach porządku międzynarodowego, w tym specjalnej roli w nim Stanów Zjednoczonych, niż chaosu. Nie jest to już wprawdzie debata o *US unipolarity*, a raczej (po amerykańskim zaangażowaniu w Iraku i Afganistanie) *US overextension*. Wzrost potęgi Chin prowokuje do sięgania po elementy teorii *rise and fall* (hegemonicznej zmiany), ewentualnie twierdzeń o powrocie do nowej, zapewne niestabilnej, wielobiegunowości. Wydaje się jednak, że w każdej z tych koncepcji nadal częściej rozmawiamy o pewnym globalnym układzie sił niż logice chaosu, nieprzewidywalności i ostatecznego rozpadu ładu międzynarodowego. Trudno zestawić w takiej debacie koncepcje chaosu z koncepcjami amerykańskiej jednobiegunowości czy nowej hegemonicznej konfrontacji.

Recenzent nie rozstrzyga na ile teoria chaosu może być adekwatna do analizy porządku międzynarodowego na początku XXI w. i uznaje prawo habilitanta do swoich ocen. Oczekiwałby jednak, że dyskutując o zastosowaniu tej teorii do analizy istoty całego ładu międzynarodowego, a nie tylko fazy IV operacji Iracka Wolność, w monografii znajdzie się choć próba wpisania teorii chaosu w kontekst szerszej debaty teoretycznej prowadzonej w ramach (subdyscypliny) stosunków międzynarodowych. Inaczej bowiem powstaje wrażenie, że badacze stosunków międzynarodowych nie mają na temat współczesnych procesów międzynarodowych nic do powiedzenia, nie poszukują swoich odpowiedzi a teoria chaosu trafia w „teoretyczną próżnię”.

Kilka pytań, bardziej w kontekście spójności samej teorii chaosu, pojawia się również w przypadku kluczowej dla niej koncepcji atraktorów. Rozważania zawarte w monografii wskazują bowiem, że (w sytuacji braku możliwości kontrolowania chaosu) atraktory pozwalają wpływać na bieg trajektorii procesów politycznych, koncentrując (przyciągając) je i niejako ukierunkowując w pożądaną stronę i w pożądanym kierunku – najczęściej stabilizacji i obszaru dominacji konfliktu pozytywnego (ss. 28, 73, 75). Z drugiej strony atraktory mogą być i są kreowane świadomie. Są ustanawiane przez przywódców, ale też inne aktywne jednostki – a więc potencjalnie również innych uczestników konfliktu (ss. 28, 33, 75). Jeśli tak, zasadne wydaje się pytanie jakie czynniki decydują o tym, który z tych atraktorów będzie skuteczniejszy. Czy jest to potęga państwa (stron uczestniczących w rywalizacji), jakość przywództwa, czy może specyfika uwarunkowań w jakich odbywa się ta rywalizacja. Podobnie, czy istotniejsze jako czynnik sprawczy będą (niejako w duchu debaty agent-struktura) idee przywódcy i jego zamysł porządkowania (choć nie kontrolowania) chaosu czy też materialne warunki i realia kryzysu, które zastaje i na które

reaguje w obliczu konfliktu asymetrycznego, misji stabilizacyjnej itp. Nie zmienia to atrakcyjności i adekwatności samej koncepcji, ale wymagałoby uściślenia.

Rozdziały II i III monografii nie budzą większych zastrzeżeń i ilustrują rozległą wiedzę habilitanta na temat uwarunkowań realizacji operacji Iracka Wolność. W przekonujący i spójny sposób przekładają również wcześniejsze rozważania na temat strategii i przywództwa w kontekście zarządzania konfliktem na studium przypadku fazy IV tej operacji.

Autor omawia pojęcie doktryny bezpieczeństwa narodowego USA, specyfikę jej źródeł oraz kwestię wpływu osoby prezydenta USA na jej treść i sposób implementacji. Wskazuje na przewartościowanie założeń doktryny bezpieczeństwa narodowego Stanów Zjednoczonych po 11 września 2001 r. oraz wpływ nurtu neokonserwatywnego w amerykańskiej myśli politycznej na ideologiczny i praktyczny wymiar polityki zagranicznej USA – również jej radykalizm i jednostronność podejmowanych działań. W tym kontekście ukazane zostają główne założenia doktryny prezydenta G.W. Busha skoncentrowanej na globalnej walce z terroryzmem, ale też wyraźnym określeniu „państw zbójceckich” (*rogue states*) – w tym reżimów dyktatorskich wspierających terroryzm i zagrażających bezpieczeństwu USA. Państwa te musiały liczyć się z możliwością podjęcia przez Stany Zjednoczone uderzenia wyprzedzającego. Akcentowana jest wiara prezydenta G.W. Busha i neokonserwatystów w uniwersalność modelu demokratycznego, jako kluczowego dla stabilizacji i porządku międzynarodowego, ale przede wszystkim ich przekonanie o prawie do forsowania i poszerzania demokracji, również siłą.

Habilitant podkreśla jednak ogólny i schematyczny charakter „Agendy Wolności” prezydenta G.W. Busha oraz szablonowe rozumienie samej demokracji. W przypadku polityki wobec Bliskiego Wschodu, w tym interwencji militarnej w Iraku, wiązało się to z forsowaniem modelu demokratycznego (na wzór zachodni), który nie uwzględniał regionalnej specyfiki społecznej i kulturowej i prowadził do rozwiązań o charakterze fasadowym. Doktryna bezpieczeństwa narodowego prezydenta Baracka Obamy odchodziła od unilateralizmu administracji G.W. Busha i prymatu instrumentów militarnych, choć – zdaniem autora – nie była całkowicie wolna od wpływu idei neokonserwatywnych. Polityka zagraniczna prezydenta Obamy sięgała jednak częściej po instrumenty dyplomatyczne i wpisywała bezpieczeństwo USA w szerszy wymiar bezpieczeństwa międzynarodowego. Bliższa też była koncepcji „*smart power*” operującej w stosunkach międzynarodowych zróżnicowaną paletą środków – politycznych, dyplomatycznych, ekonomicznych

i kulturowych, przy zachowaniu instrumentów militarnych jeśli wymagać będzie tego sytuacja.

Na uznanie zasługuje zawarta w rozdziale II monografii dogłębna analiza uwarunkowań i specyfiki funkcjonowania regionalnego ładu międzynarodowego na Bliskim Wschodzie oraz relacji między państwami regionu. Opiera się ona m.in. na koncepcji L.J. Cantoriego i S.L. Spiegela pozwalającej na wyróżnienie w ramach Bliskiego Wschodu jego sektora rdzeniowego, sektora peryferyjnego i systemu ingerującego (a w kontekście tego ostatniego również polityki USA). Autor analizuje polityczne, międzynarodowe i ekonomiczne uwarunkowania stabilności ładu regionalnego na Bliskim Wschodzie oraz procesy, które potencjalnie mogłyby ten ład umacniać.

Nieco problematyczny w kontekście uwarunkowań realizacji polityki USA na Bliskim Wschodzie jest jednak nazbyt ogólny, w ocenie recenzenta, obraz roli USA w systemie międzynarodowym, w tym w okresie 1991-2001. Autor dostrzega ten kontekst, podkreślając m.in. zależność doktryny bezpieczeństwa państwa od jego miejsca w systemie międzynarodowym i niekwestionowaną rolę USA jako jedyne globalnego mocarstwa. Rozważania te nie są jednak w pełni spójne, towarzyszą omawianiu innych wątków i nie do końca pokazują specyfikę polityki zagranicznej USA w dekadzie lat 90., którą wielu teoretyków (w tym William C. Wohlforth) określa mianem wspomnianej już *unipolarity*.

Bardziej niezrozumiałą jest brak szerszych odniesień do I wojny w Zatoce Perskiej, jej charakteru, wiodącej roli USA jako lidera koalicji międzynarodowej działającej z upoważnienia ONZ oraz konsekwencji tej wojny. Pozwoliłoby to m.in. odpowiedzieć na pytanie dlaczego zwycięska koalicja (a w praktyce Stany Zjednoczone) zdecydowała się na pozostawienie Saddama Husajna u władzy. Autor wskazuje w rozdziale II na krytycyzm amerykańskich neokonserwatystów wobec prezydenta George H.W. Busha (seniora), iż nie doprowadził on do upadku Husajna, brak jednak kontekstu tej decyzji i jej wpływu na sytuację w Iraku między 1991 a 2001 rokiem. Recenzent rozumie, iż intencją rozważań habilitanta w rozdziale II monografii było skoncentrowanie się na tych elementach, które miały zasadniczy wpływ na kształt strategii USA dla Iraku po 2001 r., ale w przypadku konsekwencji I wojny w Zatoce deklaracja ta nie wydaje się do końca przekonująca.

W rozdziale III habilitant wskazuje na problemy związane z planowaniem i implementacją operacji Iracka Wolność oraz odchodzeniem od pierwotnych koncepcji działań. Akcentuje, że interwencja w Iraku stać miała się częścią szerszej strategii kształtującej porządek na Bliskim Wschodzie a założenia operacji, oprócz fazy militarnej

związanej z obaleniem Husajna, zakładały fazę stabilizacji (faza IV). Celem tej ostatniej miało być m.in. ustanowienie nowych i reprezentatywnych władz (według zachodniego modelu demokracji) odpowiedzialnych za wewnętrzne i zewnętrzne bezpieczeństwo państwa.

Autor zauważa jednak problemy z wypracowaniem założeń fazy IV operacji już na etapie jej planowania oraz słusznie podkreśla schematyczne podejście decydentów do kwestii celów i sposobu prowadzenia działań stabilizacyjnych w Iraku, nie uwzględniające etnicznej, kulturowej i religijnej specyfiki tego państwa. Brak koordynacji w procesie planowania przekładał się na problemy przy implementacji fazy IV. Oznaczało to odejście od pierwotnych założeń w trakcie trwania działań stabilizacyjnych, ale także konieczność zmierzenia się z nowymi problemami, pojawiającymi się w konsekwencji obecności wojsk koalicji w Iraku i nie ujętymi w pierwotnych planach. Przykładem radykalizacja grup religijnych i etnicznych (w szczególności szyitów), konfrontacja sunnicko-szyicka oraz znaczący spadek poziomu życia w państwie, a wszystko to w warunkach wzrostu w Iraku wpływu państw ościennych, głównie Iranu. W istocie więc bliższa i bardziej adekwatna niż koncepcja stabilizacji może być tu perspektywa teorii chaosu, a przede wszystkim tzw. efektu Lucyfera symbolizującego rozpad ładu społecznego i jego zasad.

Habilitant podkreśla problemy z przywództwem towarzyszące działaniom stabilizacyjnym w fazie IV operacji, związane m.in. z różnicą zdań i napięciami między Pentagonem a Departamentem Stanu, oraz dominację działań o charakterze militarnym, mimo stabilizacyjnego charakteru tej fazy operacji. Autor kontrastuje takie podejście (koncentrujące się w praktyce na zwalczaniu osób i grup uznanych za terrorystyczne) z koncepcją COIN (*counterinsurgency*) – a więc działaniami kontrpowstańczymi, których celem jest również powstrzymanie i zapobieganie terroryzmowi, ale które kładą nacisk na aspekty polityczne, ekonomiczne, humanitarne i informacyjne (propagandowe), zakładają kontakt z ludnością cywilną oraz pozyskanie możliwe największej grupy osób z grona tych niezdecydowanych.

Rozważania w tej części monografii pozostają interesujące i spójne. Akcentują dynamikę i złożony charakter wyzwań mogących pojawić się przed siłami stabilizacyjnymi, potrzebę elastyczności oraz przywództwa (dowództwa) rozumiejącego te wyzwania. Problemem akcentowanym przez habilitanta był jednak incydentalny charakter stosowania zasad COIN, z inicjatywy własnej poszczególnych dowódców i najczęściej na operacyjnym poziomie działań. Odejście od schematów związanych ze zwalczaniem ognisk terroryzmu w stronę operacji stabilizacyjnej łączącej aspekty polityczne i militarne oraz oddziałującej na przyczyny radykalizacji ludności miejscowej wynikało mniej ze strategii działania sił koalicji a częściej z refleksji poszczególnych dowódców (m.in. gen. Petraeus i Mattis). Dopiero

operacja gen. Petraeusa rozpoczęta w 2007 szerzej odwoływała się do COIN w wymiarze strategicznym, ale nałożyły się na nią decyzje o wycofaniu wojsk koalicji z Iraku w 2010 r.

Obraz fazy IV operacji Iracka Wolność naszkicowany w monografii to w efekcie m.in. brak pogłębionej refleksji co do sposobu realizacji misji, brak koordynacji działań oraz dość mglisty, schematyczny i osadzony w doktrynie neokonserwatywnej cel samej operacji. Również brak przygotowania większości dowódców i żołnierzy do działań innych niż schematyczne działania militarne w ramach „wojny z terroryzmem”. Brak spójnego zbioru zasad strategicznych sprawiał, w ocenie autora, że poszczególni dowódcy bazowali na (mglistych) wytycznych doktrynalnych i to od ich indywidualnej oceny zależało jaki model aktywności przyjmowali. Działania stabilizacyjne podejmowane w tych okolicznościach przez długi czas nie były więc w stanie zapobiec radykalizacji religijnej i etnicznej w Iraku i znaczącemu pogorszeniu sytuacji jego mieszkańców. Schematyczne działania antyterrorystyczne zwiększały trudności w reagowaniu na nowe, złożone i trudne do przewidzenia wyzwania. Niejednokrotnie też, co akcentuje habilitant, prowadziły do reakcji nieproporcjonalnych, niezamierzonych strat w ludności cywilnej a także radykalnych naruszeń praw człowieka, jak w przypadku więzienia Abu Ghraib.

Obraz ten to w efekcie obraz rosnącego ekstremizmu i pogłębiającego się rozpadu więzi społecznych, który przybliżał sytuację w Iraku do opisanego w monografii efektu Lucyfera a obecność wojsk koalicji tylko w niewielkim stopniu była w stanie temu zaradzić. To w istocie obraz narastającego chaosu rozumianego jako spirala dynamicznych i wzajemnie napędzających się procesów rozpadu porządku społecznego oraz utraty kontroli nad nimi i ich konsekwencjami. Jeśli więc odnieść teorię chaosu do warunków współczesnych asymetrycznych konfliktów zbrojnych jej założenia nabierają w przypadku operacji Iracka Wolność większej spójności i należy zgodzić się z habilitantem, że stanowią one interesujący punkt odniesienia do analizy fazy IV tej operacji.

W rozdziale IV habilitant wskazuje, iż elementy działań kontrpowstańczych (COIN) stosowanych w Iraku potwierdzają znaczenie zasad strategicznych oraz potrzebę dostrzeżenia głębi strategicznej w planowaniu i realizacji operacji. O ile bowiem w przypadku misji o charakterze stabilizacyjnym trudno jest wskazać zestaw uniwersalnych metod ich prowadzenia, o tyle oparcie działań na strategicznej elastyczności i strategicznych zasadach zwiększa szansę ich powodzenia. Podobnie akcent na głębię strategiczną pozwala koordynować działania w trzech wymiarach strategicznych oraz dostrzec czynnik czasu, który w przypadku misji stabilizacyjnych w trudnym środowisku podziałów społecznych, etnicznych czy religijnych działać może na niekorzyść sił stabilizacyjnych. Doświadczenia

operacji Iracka Wolność zdają się potwierdzać konkluzje habilitanta o niedoszacowaniu czasu potrzebnego na osiągnięcie stabilizacji państwa, niezrozumieniu specyfiki kulturowej Iraku, a także (o czym nieco mniej w monografii) niedoszacowaniu kosztów operacji.

Autor podkreśla jednocześnie, że drugą (obok strategii) kluczową kwestią dla prowadzenia skutecznych misji stabilizacyjnych w warunkach współczesnego (często asymetrycznego) konfliktu, jest kwestia przywództwa. Strategiczne przywództwo wymaga nie tylko kompetencji sprawnego menedżera, ale szeregu cech osobistych pozwalających na elastyczność działania, dostosowanie metod zarządzania do sytuacji; wykorzystanie doświadczeń historycznych, ale i zrozumienie kontekstu sytuacji bieżącej. Przede wszystkim jednak wymaga swoistej pokory oraz umiejętności myślenia długofalowego i dostrzegania warunków dla przyszłego pokoju – rozumianego również jako współpraca, rozwój i elementy dobra wspólnego. Cechy takiego przywództwa dotyczyć powinny zarówno przywódców poziomu strategicznego, dowódców wojskowych na poziomie operacyjnym, jak i żołnierzy realizujących zadania na poziomie taktycznym (koncepcja „strategicznego kaprała”). Doświadczenia operacji Iracka Wolność wskazują na brak takiego strategicznego przywództwa. Problemy koordynacji widoczne były już w procesie planowania a koncepcje działań zmieniały się również w toku ich realizacji. Doświadczenia operacji wskazują jednocześnie na trudności jakie napotyka zespół podążający za mglistą wizją przywódcy oraz potwierdzają, że w ramach operacji stabilizacyjnej dowódcy stają przed zadaniami dalece wykraczającymi poza kwestie czysto militarne.

Należy w efekcie zgodzić się z habilitantem, iż w przypadku działań nieregularnych i asymetrycznych (takich jak IV faza operacji Iracka Wolność) trudno o zdefiniowanie jednoznacznych kryteriów zwycięstwa, a środkom militarnym towarzyszyć muszą wysiłki humanitarne, dyplomatyczne i polityczne (z przewagą tych ostatnich). Oznacza to, że poza przywództwem militarnym (przykładem którego m.in. generałowie Mattis i Petraeus), cech przywództwa strategicznego należałoby oczekiwać również od liderów politycznych. Od przywództwa politycznego, które będzie w stanie koordynować militarne, polityczne, humanitarne i informacyjne aspekty misji stabilizacyjnych. Nawet najlepsza bowiem realizacja działań kontrapowstańczych (COIN) nie zapewni stabilizacji i perspektyw pokoju (pozytywnego) jeśli nie będą towarzyszyć im wysiłki o charakterze politycznym czy dyplomatycznym. Autor trafnie wskazuje również (poza oczywistą kwestią doboru osób właściwych do realizacji zadań) na potrzebę zmiany zasad szkolenia wojskowego i dostosowania ich do specyfiki współczesnych (często asymetrycznych) konfliktów zbrojnych.

Rozdział IV wpisuje jednocześnie kwestie zasad strategicznych i strategicznego przywództwa w kontekst teorii chaosu, nadając im charakter atraktorów strategicznych, a więc tych kluczowych dla przeciwdziałania przesuwaniu trajektorii konfliktów w kierunku „efektu Lucyfera” i stabilizowania sytuacji. Wpisanie kwestii strategii i przywództwa w ramy teorii chaosu i użycie tych ram do analizy specyfiki współczesnego (asymetrycznego) konfliktu jest dla recenzenta bardziej przekonujące niż próba analizowania z tej perspektywy istoty ładu międzynarodowego. Habilitant ma rację, że proces stabilizacji (po *stricte* militarnej fazie konfliktu) najczęściej nie jest liniowy, nie przebiega w sposób niezakłócony a przejście z sytuacji pozornie stabilnej w kryzysową może mieć dynamiczny charakter. Trajektorie procesów społecznych i politycznych w sytuacji głębokiego kryzysu relacji społecznych (z którym misje stabilizacyjne stykają się najczęściej) w istocie mogą niebezpiecznie zbliżać się do progu „efektu Lucyfera”. Podobnie stopień (intensywność) chaosu i braku przewidywalności rozwoju tych procesów wzrasta i stawia strategicznego przywódcę przed wyzwaniem reagowania na wydarzenia trudne do kontrolowania i przewidywania. Habilitant słusznie podkreśla więc, że istotą i celem działań stabilizacyjnych nie powinny być próby kontrolowania wszystkich aspektów współczesnego (asymetrycznego) konfliktu, ale sprowadzenie ich do takiego poziomu, który zapewnia bezpieczeństwo i nie blokuje funkcjonowania społeczeństwa.

Do tego przydatna jest (niezależnie od kilku wcześniejszych pytań o jej naturę) koncepcja atraktorów, w tym atraktorów strategicznych, które stają się czynnikiem stabilizacyjnym, zmniejszają amplitudę konfliktu (redukując intensywność chaosu) oraz utrwalają procesy (ich trajektorie) pozytywne i porządkujące dla danej społeczności. Atraktory strategiczne nie są więc już tylko (tak ja można to postrzegać) rodzajem kierunkowskazu dla strategicznego przywódcy (*guideline*), ale trwałym i fundamentalnym czynnikiem pozwalającym przywódcy na ukierunkowanie (choć nie pełne kontrolowanie) biegu wydarzeń, porządkowanie towarzyszącego mu (stopnia) chaosu i zapobieganie sytuacji by proces rozpadu relacji społecznych na obszarze prowadzenia misji przekroczył próg wspomnianego już „efektu Lucyfera”. Takim atraktorem strategicznym zdaniem habilitanta powinny być zasady strategiczne oparte na uniwersalnych prawach człowieka. Stają się one swoistym punktem ciężkości (*gravity point*) całego wysiłku stabilizacyjnego. Charakteru atraktora strategicznego nabrać może strategiczne przywództwo a w pewnym sensie jest nim również sama koncepcja COIN – jako sposobu postrzegania celów i sposobu prowadzenia misji stabilizacyjnej.

Podsumowując, monografia *Sztuka budowania pokoju. Przywództwo strategiczne na przykładzie fazy IV operacji Iracka Wolność* jest dziełem ukazującym szeroką wiedzę habilitanta na temat uwarunkowań, przebiegu i konsekwencji operacji Iracka Wolności a w jej kontekście pogłębione rozważania o przywództwie, strategii, realiach współczesnych (asymetrycznych) konfliktów zbrojnych i specyfice metod ich rozwiązywania. Ocena tego dzieła jest pozytywna. Niezależnie od kilku uwag dotyczących teorii chaosu recenzent docenia teoretyczny kontekst przedstawionych w monografii rozważań – w tym kontekst efektu Lucyfera, który ostrzega przed postępującym (i potencjalnie dynamicznym) rozpadem więzi i zasad spajających dotychczas daną wspólnotę czy grupę społeczną. Ilustracją tego są rozważania na temat fazy IV operacji w Iraku, które jednocześnie pokazują umiejętność habilitanta dostrzegania zmiennego i złożonego charakteru procesów we współczesnych stosunkach międzynarodowych.

3. Ocena pozostałego dorobku naukowego habilitanta

Wykaz pozostałych publikacji naukowych habilitanta przedstawionych recenzentowi do oceny obejmuje: monografię *Taktyka, strategia i przywództwo Aleksandra Wielkiego*, wydaną przez wydawnictwo InfortEditions (Zabrze 2017), współautorstwo monografii *Dwa odcienie rewolucji arabskiej: Egipt i Syria* (wraz z Zofią Sawicką), wydanej przez wydawnictwo NapoleonV (Oświęcim 2013), a także 15 artykułów naukowych, 11 rozdziałów w pracach zbiorowych oraz 4 publikacje edukacyjne i analizy. Artykuły opublikowane zostały w punktowanych i wysokopunktowanych periodykach naukowych, w tym kilkakrotnie w periodyku „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne” i „Politeja” a także m.in. „Przegląd Prawa Konstytucyjnego”, „Polityka i Społeczeństwo” czy „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka”. Sześć publikacji to publikacje anglojęzyczne.

Publikacje naukowe habilitanta mieszczą się w obszarze badawczym nauk o polityce. Koncentrują się na dwóch grupach zagadnień. Pierwsza z nich to polityka zagraniczna USA, w tym wobec Iraku i państw Bliskiego Wschodu, a także doktryny bezpieczeństwa narodowego Stanów Zjednoczonych, szczególnie w okresie prezydentury G.W. Busha i Baracka Obamy. Druga grupa to zagadnienia bezpieczeństwa i stosunków międzynarodowych w regionie Bliskiego Wschodu oraz problematyka rewolucji społecznych w krajach Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu na początku drugiej dekady XXI w. (tzw. arabska wiosna), w szczególności przemian w Egipcie. Publikacje habilitanta dotyczą

również zagadnień terroryzmu i bioterroryzmu oraz, w mniejszym zakresie, kwestii stosunku USA i państw Zachodu wobec kryzysu politycznego na Ukrainie w latach 2013-2014.

Monografia *Taktyka, strategia i przywództwo Aleksandra Wielkiego* jest solidną analizą politycznych, militarnych, ekonomicznych i psychologicznych uwarunkowań oraz przebiegu wojny Aleksandra Wielkiego z Persją a następnie jego kampanii w Azji Środkowej. Obok aspektów *stricto* militarnych na uwagę zasługuje pogłębiona analiza politycznego i wojskowego przywództwa Aleksandra Macedońskiego. Może on, w ocenie habilitanta, być przykładem przywództwa wszechstronnego (*Versatile Leadership*) umiejętnie łączącego elementy przywódcy politycznego (poziomu piątego według J. Collinsa) i cechy dowódcy wojskowego realizującego koncepcję *Mission Command*. Ważna jest w tym kontekście zarówno elastyczność działania i odchodzenie przez Aleksandra od utartych schematów, zaufanie do swoich żołnierzy i dowódców, ale także wyraźne określenie zasad strategicznych całej misji.

Ciekawym wątkiem poruszonym w monografii, a jednocześnie elementem tych strategicznych zasad, jest kwestia polityki Aleksandra Wielkiego wobec terenów i ludności podbitej. Jest to kwestia politycznej kontroli nad zajętymi obszarami, ale też gotowości do akceptacji kulturowej i ustrojowej tożsamości zamieszkującej je ludności (łącznie z częściowym zachowaniem perskiego systemu satrapii) i niechęć do akcentowania swojej wyższości. Jest to chęć propagowania kultury helleńskiej, ale też idea swoistego „mieszania kultur” w nowym imperium. Ważne jednak jest dostrzeżenie przez habilitanta ewolucji uwarunkowań materialnych kampanii Aleksandra Wielkiego w Azji Środkowej, w tym rosnącego sprzeciwu elit macedońskich wobec jego koncepcji „mieszania kultur” oraz oporu w gronie samej armii wobec wcielania do niej Persów, w tym powierzania im stanowisk dowódczych. Pokazuje to, w ocenie recenzenta, iż w rozważaniach na temat przywództwa nadal aktualne jest pytanie o relacje między ideami przywódcy i jego osobistymi cechami a ograniczeniami materialnymi w jakich przychodzi mu działać.

Monografia *Dwa odcienie rewolucji arabskiej: Egipt i Syria* jest dziełem dość krótkim (138 stron), niemniej w spójny sposób oddaje przyczyny, przebieg i konsekwencje rewolucji społecznych w Egipcie i Syrii (tu również wojny domowej) na początku drugiej dekady XXI w. Analiza procesów społecznych, ekonomicznych i politycznych w obydwu państwach (także reakcji międzynarodowych na nie) jest rzeczowa. Zgodzić można się z samą koncepcją książki, kontrastującą pokojowy (generalnie) charakter przemian w Egipcie i brutalną wojnę domową w Syrii – państw leżących wspólnie w regionie Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej. Podobnie zgodzić należy się z konkluzją autorów, że schematyczne podejście do

wydarzeń „arabskiej wiosny” może być błędne i mylne. Sfera konkluzji dotyczących konsekwencji obydwu rewolucji mogłaby zostać rozbudowana, ale naturalnym ograniczeniem jest tutaj rok wydania publikacji (2013), na co uwagę zwracają sami autorzy. Podobnie ograniczeniem dla ostatecznej oceny recenzenta dotyczącej wkładu monografii do dorobku naukowego habilitanta jest współautorstwo (dwóch autorów) tego dzieła. Niemniej, ocena ta jest pozytywna.

Równie pozytywna jest ocena dorobku habilitanta zawartego w publikacjach innych niż publikacje książkowe – zarówno co do ich liczby, treści i poziomu naukowego. Lektura tych publikacji ukazuje ich ewolucję w kierunku większej naukowej dociekliwości, głębszej analizy oraz dojrzałych ocen i wniosków. W dorobku znaleźć można wprawdzie publikacje właściwie zarysowujące problemy, dające poprawną odpowiedź, ale pozostawiające pewien niedosyt i oczekiwanie na rozszerzenie poruszanych tam wątków. Nie jest to jednak grupa dominująca a recenzent zdaje sobie sprawę, że objętość i zakres niektórych publikacji wynikać może z wymogów redakcyjnych, objętości pracy zbiorowej itp.

Na uwagę, w ocenie recenzenta, zasługuje artykuł *System bezpieczeństwa międzynarodowego na Bliskim Wschodzie po 11 września 2001 r.* („Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2014, nr 3). Prezentuje on rzetelną analizę czynników (wewnętrznych i zewnętrznych) wpływających na bezpieczeństwo Bliskiego Wschodu, specyfikę relacji między państwami regionu oraz miejsce Bliskiego Wschodu w polityce USA, szczególnie po 11 września 2001 r. Określa uwarunkowania i szanse powstania „funkcjonalnego systemu bezpieczeństwa” w regionie. Wskazuje na potencjał współpracy na Bliskim Wschodzie, w tym jej wymiar społeczny, ale też katalog czynników dezintegrujących tą współpracę.

Solidnym i prowokującym do dyskusji ujęciem jest artykuł *Bliskowschodni wymiar doktryny bezpieczeństwa narodowego USA po 11 września 2001 r.* („Politeja” 2016, nr 13), który prezentuje założenia polityki bliskowschodniej prezydentów G.W. Busha i B. Obamy, wskazuje na różnice w ich podejściu oraz determinanty skuteczności tej polityki. W szerszym kontekście ukazany jest wpływ tragicznych wydarzeń 11 września 2001 r. na politykę bezpieczeństwa USA, ewolucję jej instrumentów i kształt doktryny bezpieczeństwa państwa.

Przykładem spójnego i solidnego wywodu jest również artykuł *Ewolucja nurtu neokonserwatywnego w polityce USA w wyniku zamachów z 11 września 2001 r. i jej konsekwencje*, „Polityka i Społeczeństwo” 2019, nr 3(17), oraz artykuł *Rola Egiptu w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego w okresie sprawowania władzy przez Bractwo Muzułmańskie* („Politeja” 2013, nr 26). Ten pierwszy to interesująca charakterystyka głównych cech myśli neokonserwatywnej w polityce zagranicznej USA, różnic między

amerykańskim neokonserwatyzmem a konserwatyzmem europejskim oraz wpływu idei neokonserwatywnych na doktrynę bezpieczeństwa narodowego USA po 11 września 2001 r. Drugi z artykułów odpowiada natomiast na fundamentalne pytanie o stabilność Egiptu i jego rolę w regionie po rewolucji społecznej 2011 r. – w szczególności w kontekście sprawowania władzy w państwie przez (radykalne i islamistyczne w odbiorze niektórych obserwatorów) Bractwo Muzułmańskie.

Ciekawym tekstem, który jednak wydaje się nie do końca wykorzystywać swój potencjał jest artykuł *US Policy towards Iran under President Barack Obama's Administration* („Hemispheres” 2014, vol. 29, no 4), Autor przedstawia w nim rzetelną analizę uwarunkowań relacji między USA a Iranem i założenia nowego podejścia do Iranu ze strony administracji prezydenta Obamy (2009 r.). Wskazuje na szeroki geopolityczny kontekst relacji USA-Iran, ale też (w duchu konstruktywizmu) rolę schematów we wzajemnym postrzeganiu się stron. Są to rozważania spójne, pogłębione i rzeczowe, ale sfera towarzyszących im konkluzji mogłaby (bez większych trudności) zostać znacząco rozbudowana.

Przykładem zaś publikacji, która właściwie zarysowuje problemy, ale pozostawia pewien poznawczy niedosyt jest artykuł *Zachód wobec kryzysu politycznego na Ukrainie (2013-2014)*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” 2014, nr 3. Jest to interesujący tekst, który dostrzega złożony charakter wewnętrznych i międzynarodowych uwarunkowań kryzysu na Ukrainie, ukazuje brak jednolitej i spójnej reakcji Zachodu oraz brak rozumienia realiów wschodnioeuropejskich w polityce jego przywódców. Artykuł postuluje w konsekwencji potrzebę chłodnej i pogłębionej analizy głównych sił sprawczych stojących za kryzysem, większej spójności w reakcji ze strony państw UE a także niezaniechania przez Europę własnych zdolności obronnych. Wątki te, ciekawe i inspirujące, mogłyby jednak zostać doprecyzowane i znacząco rozbudowane.

Podsumowując, ocena publikacji habilitanta innych niż monografia *Sztuka budowania pokoju. Przywództwo strategiczne na przykładzie fazy IV operacji Iracka Wolność* wskazana jako główne osiągnięcie naukowe jest oceną pozytywną. Publikacje te potwierdzają szeroką wiedzę habilitanta, samodzielność jego badań i umiejętność oddania ich rezultatów w formie wartościowych (w zdecydowanej większości) opracowań naukowych.

4. Ocena aktywności międzynarodowej habilitanta, osiągnięć dydaktycznych, organizacyjnych i popularyzujących naukę

Recenzent docenia doświadczenie habilitanta jako żołnierza zawodowego służącego w misji ONZ UNDOF na Wzgórzach Golan oraz samej operacji Iracka Wolność. Należy zgodzić się, że doświadczenia związane z realizacją tej misji, rozmowami z ludnością cywilną a także reprezentantami dowództwa sił koalicji i nowych irackich władz sprzyjały szerszemu spojrzeniu na poruszane problemy i rozumieniu istoty operacji stabilizacyjnej.

Wysoko ocenić należy fakt pobytu habilitanta jako stypendysty naukowego w Hoover Institution, Stanford University (czerwiec-lipiec 2015 r.) umożliwiającego konsultacje z prof. Philipem Zimbardo, badaczem poruszanych w pracach habilitanta problemów tzw. efektu Lucyfera, spotkania z jednym z dowódców operacji Iracka Wolność, gen. Jamesem Mattisem, a także byłymi i obecnymi urzędnikami w administracji USA. Odnotować i docenić należy równocześnie pobyty studyjne (w latach 2012-2014 i w ramach programu Erasmus) we Francji (Groupe ESC w Troyes), dwukrotnie w Turcji (Uniwersytet w Kastamonu oraz University of Economics w Izmir) oraz w Finlandii (Centria University of Applied Sciences w Ylivieska) – realizowane w ich ramach konsultacje oraz prowadzone przez habilitanta zajęcia związane z obszarem jego zainteresowań badawczych.

Habilitant pozostawał aktywnym uczestnikiem krajowych i międzynarodowych konferencji naukowych. Wygłosił referaty (w języku angielskim) w czterech edycjach konferencji organizowanych przez Instytut Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych Polskiej Akademii Nauk (w latach 2014-2018). Uczestniczył w międzynarodowej konferencji *Professional Military Education and Defense Studies: Past, Present and Future* w National Defence Academy w Sofii (25-27 czerwca 2012). Brał jednocześnie udział w kilkunastu innych konferencjach naukowych organizowanych w latach 2011-2019 przez Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Szczeciński, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Wyższą Szkołę Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Uniwersytet Rzeszowski i Collegium Polonicum w Słubicach, a także w XII forum Europa-Ukraina w Jasionce i Warsaw Security Forum. Był uczestnikiem publicznych debat na temat polityki zagranicznej i bezpieczeństwa organizowanych m.in. przez Fundację im. Kazimierza Pułaskiego; a także (jak wynika z załączonego do dokumentacji listu polecającego byłego szefa BBN, gen. prof. dr hab. Stanisława Kozieja) konsultantem w Biurze Bezpieczeństwa Narodowego w ramach prac nad projektem Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej.

Aktywność naukowa habilitanta realizowana w zespołach badawczych obejmowała również współpracę z Katedrą Systemów i Sieci Radiokomunikacyjnych Politechniki Gdańskiej przy realizacji projektu AEGIS: *Przenośne urządzenie do wytwarzania kurtyny*

elektromagnetycznej. Efektem tych badań jest m.in. współautorstwo artykułu *Analysis of the usage possibility of the electromagnetic curtain* opublikowanego w periodyku „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2017, nr 3. Poza kwestiami technicznymi publikacja ta dotyczy problematyki zwalczania terroryzmu, w szczególności zaś zwalczania prowizorycznych urządzeń wybuchowych – zarówno w środowisku konfliktu zbrojnego, jak i infrastruktury cywilnej.

Habilitant pełni od października 2020 r. funkcje zastępcy dyrektora Instytutu Nauk o Polityce Uniwersytetu Rzeszowskiego oraz Kierownika Zespołu Programowego kierunku Politologia. Jest opiekunem Koła Naukowego Human Rights UR i koordynatorem praktyk studenckich. Jest również, jako Kierownik Zespołu Programowego kierunku Politologia, pomysłodawcą i koordynatorem uruchomienia w macierzystym Instytucie nowej specjalności „przywództwo polityczne”. W trakcie swojej wcześniej kariery akademickiej zajmował zaś stanowisko Kierownika Katedry Bezpieczeństwa Wewnętrznego w Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie.

Zajęcia prowadzone przez habilitanta koncentrowały się na zagadnieniach polityki, bezpieczeństwa i negocjacji. Habilitant był promotorem 153 prac dyplomowych w Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie (147 licencjackich i 7 magisterskich na kierunkach: bezpieczeństwo wewnętrzne, administracja i stosunki międzynarodowe) oraz 14 prac licencjackich realizowanych w Uniwersytecie Rzeszowskim na kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne. Za wyniki swojej pracy naukowo-badawczej nagradzany był przez władze Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie. Habilitant jest członkiem Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych, oddział w Rzeszowie. Baza Google Scholar wskazuje na 22 cytowania jego publikacji oraz indeks Hirscha na poziomie 2.

Habilitant jest jednocześnie członkiem rady naukowej w czasopiśmie „Afro-Eurasian Studies” oraz „Journal of the Human and Social Science Researches”. Recenzował teksty naukowe dla periodyku „Poliarchia. Studencko-doktorancie czasopismo naukowe” Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego. Pełnił również funkcje organizacyjne podczas przygotowań kilku konferencji naukowych realizowanych w Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Centrum Szkolenia na Potrzeby Sił Pokojowych w Kielcach oraz Instytucie Nauk o Polityce Uniwersytetu Rzeszowskiego, w tym organizowanego przez ten Instytut w latach 2018-2019 I i II Międzynarodowego Kongresu Praw Człowieka.

Podkreślić należy aktywną działalność habilitanta w zakresie popularyzowania nauki. Mowa tu m.in. o współpracy z Akademią Psychologii Przywództwa Jacka Santorskiego oraz

udziale w debatach organizowanych m.in. przez Fundację im. Kazimierza Pułaskiego, w której dr Maciej Milczanowski jest ekspertem (*research fellow*). Docenić należy gotowość habilitanta do prowadzenia szkoleń w ośrodkach wojskowych (w tym Centrum Szkolenia na Potrzeby Sił Pokojowych), jego aktywność na forach i portalach internetowych a także rolę eksperta w kontaktach z mediami, przedstawicielami władz centralnych i lokalnych. Recenzent docenia również zaangażowanie habilitanta w aktywność Centrum Zimbardo ds. Rozwiązywania Konfliktów w Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, w tym Projekt Bohaterskiej Wyobraźni (*Heroic Imagination Project*) mający na celu kształtowanie pozytywnych postaw wśród młodzieży.

Podsumowując, ocena recenzenta aktywności międzynarodowej habilitanta, jego osiągnięć dydaktycznych, organizacyjnych i popularyzujących naukę jest oceną pozytywną. Spełniają one określone w ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce wymogi aktywności wykraczającej poza ramy jednej uczelni i jednej instytucji naukowej.

5. Wniosek końcowy

W ocenie recenzenta dorobek i aktywność naukowa habilitanta wskazują na jego zdolność do samodzielnych badań złożonych procesów międzynarodowych. Dorobek ten stanowi również znaczący wkład w rozwój nauki o polityce i administracji, w szczególności w obszarze stosunków międzynarodowych i zarządzania konfliktami.

Recenzent uznaje w konsekwencji dorobek dr Macieja Milczanowskiego za spełniający wymogi do nadania stopnia doktora habilitowanego określone w art. 219 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 poz. 1668). Opowiada się jednocześnie za dopuszczeniem habilitanta do dalszych etapów postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o polityce i administracji.